

Adroddiad i'r	Pwyllgor Llywio'r Iaith Gymraeg
Dyddiad y Cyfarfod	8 Mawrth 2022
Aelod Arweiniol / Swyddog	Y Cynghorydd Mark Young - Aelod Arweiniol Cynllunio, Gwarchod y Cyhoedd a Chymunedau Mwy Diogel
Awdur yr adroddiad	Bethan Morris, Swyddog Cynllunio
Teitl	Papur Cefndir Ystyriaethau Cymraeg ar gyfer CDLI 2018 i 2033

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Mae'r adroddiad hwn yn sôn am y camau cyntaf i ffurfio polisi lleol newydd ar y Gymraeg a diwylliant Cymru ar gyfer y Cynllun Datblygu Lleol (CDLI) nesaf 2018 i 2033. Mae'n canolbwyntio ar y paratodau a chynnwys posibl y Papur Cefndir atodol.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

Trafododd aelodau o'r Grŵp Cynllunio Strategol yr adroddiad dechreuol ar Bapur Cefndir y Gymraeg ar 17 Ionawr 2022, gweler Atodiad 1. Teimlwyd ei bod yn hanfodol ceisio barn Pwyllgor Llywio'r Iaith Gymraeg yn gynnar yn y broses o ffurfio'r polisi lleol ar gyfer y CDLI nesaf 2018 i 2033.

3. Beth yw'r Argymhellion?

Bod yr Aelodau yn trafod yr adroddiad ac yn gwneud argymhellion ar sut ddylai'r Papur Cefndir gyflwyno tystiolaeth i gefnogi'r Gymraeg yn y CDLI 2018 i 2033.

4. Manylion yr adroddiad

4.1 Mae'r CDLI nesaf 2018 i 2033 yn y broses o gael ei baratoi. Mae'r CDLI yn llywio datblygiadau newydd ar draws Sir Ddinbych drwy ei strategaeth a pholisïau, sydd angen bod yn gydnaws â gyda pholisi cenedlaethol a chael ei gefnogi gan dystiolaeth. Defnyddir

papurau cefndir i gyfeirio at dystiolaeth a ffynonellau ar destun penodol, a fydd yn ei dro yn cefnogi strategaeth a / neu bolisiau ar y testun penodol hwnnw.

4.2 Mae gan y Grŵp Cynllunio Strategol y cyfrifoldeb o lywio'r CDLI nesaf 2018 i 2033. Yn dilyn ei gyfarfod ar 17 Ionawr 2022, gofynnodd y Grŵp Cynllunio Strategol i'r adroddiad argymhellion papur cefndir y Gymraeg (Atodiad 1), gael ei gyfeirio at Bwyllgor Llywio'r Gymraeg ar gyfer mewnbwn. Mae'r Grŵp Cynllunio Strategol yn cydnabod yr anhawster o ran cefnogi'r Gymraeg yn y CDLI newydd, ac yn arbennig yr anawsterau o ran cysylltu'r datblygiad newydd i effaith ar y Gymraeg. Nid oedd aelodau'r Grŵp Cynllunio Strategol yn ei ystyried yn briodol yn y CDLI i ddynodi rhannau o Sir Ddinbych fel sensitif o ran yr iaith Gymraeg. Mae'r Grŵp Cynllunio Strategol yn derbyn na all bolisi sy'n gofyn am asesiad ieithyddol ffurfiol gyda phob cais cynllunio, gael ei gynnwys yn y CDLI 2018 i 2033. Mae polisiau CDLI sy'n gofyn am gyfraniad ariannol ar gyfer cynnal y Gymraeg wedi'u derbyn gan y Grŵp Cynllunio Strategol fel bod yn rhy anodd i dystiolaethu; gan fod rhaid i unrhyw gyfraniadau ariannol gysylltu'n uniongyrchol i effaith y datblygiad newydd, ei strwythur. Nid oes tystiolaeth ar gael yn Sir Ddinbych sy'n cysylltu adeiladu newydd neu ei effaith, ar allu ieithyddol trigolion. Mae'r Grŵp Cynllunio Strategol yn cefnogi argymhellion y swyddog i ehangu'r papur cefndir ieithyddol i gynnwys hunaniaeth gymdeithasol a diwylliannol aneddiadau. Mae aelodau'r Grŵp Cynllunio Strategol yn argymhell nodi nifer y siaradwyr wrth gyflwyno data ieithyddol yn hytrach na defnyddio ffigurau canran yn unig.

4.3 Darperir canllawiau cenedlaethol ar ddatblygu polisiau CDLI ar y Gymraeg yn Nodyn Cyngor Technegol (TAN) 20. Mae'n nodi bod rhaid i effaith ar y Gymraeg a chynaliadwyedd cymunedau gael ei ystyried wrth baratoi CDLI. Rhaid i'r effaith gael ei asesu o fewn arfarniad o gynaliadwyedd. Fodd bynnag, ni ddylai polisiau gyflwyno unrhyw elfen o wahaniaethu rhwng unigolion ar sail eu gallu ieithyddol.

4.4 Mae'r Gymraeg yn cael ei ystyried yn arfarniad o gynaliadwyedd statudol Sir Ddinbych, sy'n asesu effaith cymdeithasol, amgylcheddol ac economaidd, ac effeithiau polisiau er mwyn sicrhau bod y CDLI 2018 i 2033 yn darparu canlyniadau cynaliadwy. Bydd tystiolaeth i gefnogi polisiau a strategaethau Cymraeg y CDLI 2018 i 2033 yn cael eu darparu drwy bapur cefndir.

4.5 Mae TAN 20 yn mynegi fod y materion i'w hasesu yn cynnwys graddfa tai a lleoliad y twf, tir cyflogaeth, cyfleusterau cymunedol ac isadeiledd addysgol, yn ogystal â rhwymedigaethau cynllunio ac arwyddion. Mae angen tystiolaeth i gefnogi unrhyw bolisiau newydd.

4.6 Gan fod TAN 20 wedi ei gyflwyno yn 2017, mae'r canolbwynt o ymgorffori'r Gymraeg i'r CDLI wedi newid. Cydnabu bod creu a chynnal cymunedau fel bod ganddynt gyfansoddiad cymdeithasol a diwylliannol cryf, yn galluogi'r Gymraeg i ffynnu. Mae polisi cenedlaethol bellach yn argymhell fel rhan o bolisïau creu lleoedd, bod angen ystyried annog cymuned gydlynus gyda synnwyr cryf o le a hunaniaeth, a fydd yn cefnogi'r Gymraeg.

4.7 Felly argymhellir fod unrhyw bapur cefndir sy'n cefnogi'r CDLI 2018 i 2033 yn casglu gwybodaeth ar gyfansoddiad diwylliannol a chymdeithasol aneddiadau, yn ogystal â'i gymeriad lleol a data ieithyddol. Argymhellir fod cyfeiriad at agweddau diwylliannol a hunaniaeth cymuned, fel y gallent gael eu croes gyfeirio gydag adroddiadau eraill sy'n rhoi gwybodaeth ar aneddiadau (Adroddiad Hierarchaeth Aneddiadau). Y syniad yw sicrhau fod cymeriad neu hunaniaeth anheddiad yn cael ei ddisgrifio'n glir ac yna'n gallu cael ei asesu fel rhan o bolisïau sy'n gofyn am asesiad o gydlyniant cymunedol, cymeriad a nodwedd leol.

4.8 Gall y papur cefndir hefyd argymhell sut ddylai polisïau yn y CDLI 2018 i 2033 gael eu drafftio. Argymhellir fod y papur cefndir yn hyrwyddo ystyriaeth o gyfansoddiad cymdeithasol a diwylliannol cymunedau mewn nifer o bolisïau, yn bennaf polisïau Creu Lleoedd a'r iaith Gymraeg. Mae ystyriaethau o'r fath hefyd yn cael eu hargymhell mewn polisïau canol tref ac ymwelwyr, yn ogystal â pholisïau tai. Gellir hefyd cefnogi'r Gymraeg drwy gefnogi cyfleusterau cymunedol ac isadeiledd digidol newydd, a dylai polisïau o'r fath gael eu cynnwys yn y CDLI 2018 i 2033.

4.9 Mae'r Grŵp Cynllunio Strategol yn croesawu mewnbyn gan Bwyllgor Llywio'r Gymraeg o ran pa ystyriaethau a ellir eu cynnwys yn y papur cefndir ar y Gymraeg.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Mae'r penderfyniad yn cyfrannu at ddatblygiad y Gymraeg a'r diwylliant Cymreig, sy'n sylfaen i Gynllun Corfforaethol y Cyngor.

Mae datblygiad y CDLI newydd 2018 i 2033 yn cyfrannu tuag at holl Flaenoriaethau Corfforaethol: Tai, Cysylltu Cymunedau, Cymunedau Cadarn, yr Amgylchedd a Phobl Ifanc.

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Mae'r gost o ddatblygu papur cefndir y Gymraeg er mwyn cefnogi'r CDLI 2018 i 2033 yn ffurfio rhan o'r gost o gynhyrchu CDLI newydd. Nid oes unrhyw gostau ar gyfer trafod papur cefndir y Gymraeg.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o'r Effaith ar Les?

Nid yw Asesiad o'r Effaith ar Les yn angenrheidiol ar gyfer yr adroddiad hwn gan nad oes penderfyniad yn cael ei wneud. Mae Asesiad o'r Effaith ar Les parhaus yn llywio datblygiad y CDLI newydd 2018 i 2033.

Hefyd mae'n werth nodi rhai o'r prif fanteision mewn perthynas â Deddf Llesiant a Chenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 a'r Safonau Iaith Gymraeg. Un o gydrannau allweddol y Ddeddf Llesiant a Chenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yw cael: "Cymru â diwylliant bywiog ac iaith Gymraeg ffyniannus: Cymdeithas sy'n hybu ac yn diogelu diwylliant, treftadaeth a'r Gymraeg, ac sy'n annog pobl i gymryd rhan yn y celfyddydau, chwaraeon a hamdden". Mae gan y Cyngor rôl, drwy Safonau'r Gymraeg, i hyrwyddo cyfleoedd i gymunedau lleol fod yn rhan o weithgareddau Cymraeg.

8. Pa ymgynghoriadau sydd wedi'u cynnal gyda Chraffu ac eraill?

Bydd datblygiad y CDLI 2018 i 2033 yn destun estyniad ac ymgysylltiad ac ymgynghoriad cynhwysfawr gyda'r cyhoedd a budd-ddeiliaid eraill. Trafodwyd ystyriaethau ar gyfer papur cefndir y Gymraeg fel rhan o'r Grŵp Cynllunio Strategol ar 17 Ionawr 2022 pan gytunwyd i gyfeirio'r adroddiad at y Pwyllgor hwn.

9. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

Nid oes unrhyw risgiau'n gysylltiedig â thrafod pa ystyriaethau a allai ac a ddylai ffurfio rhan o bapur cefndir y Gymraeg ar gyfer CDLI 2018 i 2033. Mae'r Cytundeb Cyflawni CDLI Newydd yn cynnwys asesiad risg manwl ar gyfer datblygu CDLI newydd 2018 i 2033.